

[Re]domesticating the “History of Moldavia” by J.A. Gebhardi in the translation of Ioan Nemișescu. Translation practices at the beginning of the 19th century[†]

Alexandra Chiriac^{✉*}

Faculty of Letters, “Alexandru Ioan Cuza” University, Bd. Carol I 11, 700506 Iași, Romania

Article info

History:

Received April 18, 2022

Accepted May 22, 2022

Published September 26, 2022

Key words:

national history
invisible translator
translation practice
domestication and
foreignization
translation fluency

Abstract

The theory and practice of translation in the time of the Romanian Enlightenment (1770–1830) represents a productive field of analysis for the way in which texts, ideas and terminology travel in the European space. Using the concepts developed by Lawrence Venuti of “domestication” and “foreignization” of texts through translation, the paper aims to present a case study that highlights the way in which the translator, as an apparently invisible actor, brings before his public a fluent and natural discourse, scattered with foreignizing elements that draw the attention to the translation status of the target text. A universal history written by a German author for a German readership (*Geschichte der Moldau* by L.A. Gebhardi in 1788), translated into Romanian by Ioan Nemișescu as a scientific text of national history (*Istoria Moldovii*, 1808) represents a revealing example for a translation practice anchored in the social-cultural and linguistic reality of the target culture. The translation analysis of both texts illustrates the way in which the Romanian translator makes, deliberately or not, a series of choices of transposing the German text and terminology, choices that help provide to the Romanian readership a fluent text, which blends familiar elements with a foreign scientific perspective and a modern historiographic discourse.

1. Introduction

The time of Romanian Enlightenment (1770–1830) is characterised by a large-scale translation activity of Western-European literature in Romanian language. Without a unifying selection and adaptation strategy of French, German or Italian texts, the Romanian intellectuals, with various education and occupations, translate a wide range of texts, from literature to philosophy, history and sciences according to personal interests and preferences or to respond to an immediate demand (Dima & Dima, 2016). Without a canonized translation theory and practice, the Romanian scholars who embark upon such an activity adopt “instinctively” different strategies for the selection, interpretation and re-construction of the source text for the target culture. Georgiana Lungu-Badea (2014) characterizes the translation products from this period as rooted in a “historically determined co-linguism” that reflects a diversity in transposition methods, from the extreme of the French liberalism in which the source texts represent only a rough guide for independent texts that address the French readership to the other extreme of German rigorousness, which focusses on the literal translation and on the fidelity of the target text towards its original (Lungu-Badea, 2014, p. 34–50). Regardless of the approach of the translation process, all Romanian translators from this time, and not only those from Transylvania, are actors that actively participate to the political, linguistic and social debates of the era, so thus none of their products can be dissociated from the context

[†]This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI – UE-FISCDI, project number PN-III-P1-1.1-TE-2019-0721 within PNCDI III.

*Email address: alexandra.chiriac@uaic.ro.

in which they appear (Dima & Dima, 2016). Consequently, the translations made in the time-frame of the Romanian Enlightenment represent a productive field of analysis for the way in which the transfer of texts, ideas and concepts travel from the Western European space in a moment of cultural peak towards the East-European space, which was just discovering the vast existing ideological and social-cultural material and in which the national language was in full process of modernisation and standardisation.

2. *The History of Moldavia. The circulation of the German text and of the Romanian translation*¹

Harmonising the universal with the particular, namely with the national, and the self-image with the image on the other as basis and support for national affirmation are evident goals, especially in the translation of historical texts from different languages into Romanian. The translation of some fragments of European historiography emphasises this interference of culture and language in politics and ethics, because not only the history but the language itself, through word selection, syntactic and semantic options, becomes an instrument in the fight for national affirmation. In the present article I aim to analyse the translation practice of a text of national history, written in German by a German historian as part of a universal history and translated into Romanian by a clerk from Jassy at the beginning of the 19th century, in order to supplement the Romanian historiographical literature with a well-documented work, certified by the scientific authority of the prestigious Göttingen History School².

The source of the Romanian translation is part of a major English history project³, translated, adapted and extended in Germany by world-renowned history professors from the Göttingen History Academy, through two major editorial projects *Allgemeine Welthistoire*⁴ and *Allgemeine Weltgeschichte*⁵. These two world history projects, through which Germany tried to assert both its scientific and its Central-European power status, are drafted as a collection of individual volumes on the history of different countries of the world, in fact of different European states. The two projects have a wide spread in Central and South-East Europe, and have been re-edited multiple times in Brünn by Joseph Georg Traßler in the publishing house

¹For more details see a full analysis of the text circulation in Chiriac (2022, p. 141–161).

²Around the University of Göttingen gathered some of the great names of German Enlightenment's historiography, such as Johann Christian Gatterer (1729–1799), August Ludwig Schlözer (1735–1809), Christian Gottlieb Heyne (1729–1812) and Arnold Heeren (1740–1812). It was here that the concept of "Universalhistorie" was developed, a type of historiographical discourse that narrated the historical events through the larger perspective of philosophical, cultural, political and economic framework in which they unfolded, paying special attention to the relationship cause-effect (Wiersing, 2007, p. 146–266).

³The German project of a universal history began as a translation project of two English series from the middle of the 18th century: *A Universal History, from the Earliest Account of Time to the Present, compiled from Original Authors and Illustrated with Maps, Cuts, Notes, Chronological and other Tables* (London, 1736) and a series edited by William Guthrie and John Gray *A General History of the World, from the creation to the present time* (London, 1764–1767).

⁴The collection edited by Siegmund Jacob Baumgarten *Übersetzung der Allgemeinen Welthistorie, die in England durch eine Gesellschaft von Gelehrten ausgefertigt worden* [The translation of universal history, written in England by a society of scholars] in the Publishing House of Jacob Gebauer from Halle (1744–1813) which, starting with the 31st volume will cut the ties with the English text, following only the original text structure but containing completely independent texts, under the name: *Fortsetzung der Allgemeinen Welthistorie, durch eine Gesellschaft von Gelehrten in Teutschland und England ausgefertigt* [The continuation of the universal history, written by a society of German and English scholars].

⁵Parallel to Baumgarten's collection, the Publishing House Weidmann Erben und Reich from Leipzig began a second project of translating a universal history, editing with the help of Christian Gottlieb Heyne the collection *Allgemeine Weltgeschichte, von der Schöpfung an bis auf gegenwärtige Zeit; welche alle bekannte Reiche und Staaten [...] in sich begreift; ausgefertigt von Wilhelm Guthrie, Johann Gray, und andern in diesen Theilen der Wissenschaften berühmten Gelehrten. Aus dem Englischen übersetzt. Aus den Originalschriftstellern berichtet, und mit einer fortlaufenden Zeitrechnung und verschiednen Anmerkungen versehen von Herrn Christain Gottlob Heyne, Professor der Beredsamkeit und Dichtkunst zu Göttingen. Leipzig, bei M.G. Weidmanns Erben und Reich (1765–1818)* [General World History, from the creation until present day; which includes [...] all known kingdoms and states; drafted by Wilhelm Guthrie, John Gray and other scholars versed in this science. Translated from English. Amended by original writers and with a continuous calculation of time and with different addnotations by Mr. Christian Gottlob Heyne, professor of rhetorics and poetry in Göttingen]. Also in this case, starting with the 44th volume, the German edition divorced its original and edited independent volumes "according to Wilhelm Guthrie's and John Gray's plan".

of F. A. Schrämbl and in Vienna, in an unauthorized edition (Baar, 2010, p. 63–82).

Both German world history projects were known in the Romanian Principalities, since the complete collections are to be found in Jassy, Bucharest and Cluj. Furthermore, in Iași a fragment from *Allgemeine Weltgeschichte* [General World History], namely volumes 56 and 57: *Geschichte des Reichs Ungarn und der damit verbundenen Staaten* [History of the Hungarian Kingdom and its neighbouring countries] of the Brünn edition from 1788 (volumes 50–53 of the original edition from Leipzig) has been translated into Romanian. The source text is signed by the German professor from the Lüneburg Academy, Ludwig August Gebhardi, a member of the History Academy of Göttingen and contributor to both universal history projects⁶. Ion Nemișescu, a clerk in the treasury house from Jassy (Ursu, 1997, p. 7–21), translated the two volumes that represent the *History of Wallachia*, *History of Moldavia* and a part of *History of Bulgaria*, from which we have today only a couple of manuscripts left⁷. Supported by the boyar Iordache Ilschi, to whom he also dedicated his translation, Ioan Nemișescu translated Gebhardi’s texts on the history of Moldavia and Wallachia, without offering much information regarding his motivation. We may only assume that the decision to translate the German text was based on his wish to offer the Romanian readership a scholarly work of national history, well grounded in a vast foreign bibliography that could serve in building a national consciousness and/or in collecting scientific arguments in the political fight of national emancipation⁸. This supposition is based also on the short “Preface” that Nemișescu included at the beginning of the *History of Bulgaria*, motivating his choice of translating the history of another people by stating that in this history there are fragments that are relevant for the own national history:

Fiindcă întru acé de obște istorie a toată lumea [...] să află și acest tom al Bulgariei pre larg alcătuit. Cu nerăbdare dar vor bănuia iubitorii de știință cetitori pentru că nu s-au tălmăcit pre larg și întregă istorie și acestui pământ al Bulgariei, precum s-au tălmăcit istorie Valahiei și Moldoviei. Însă, fiindcă scoposul și îndemnarea mé n-au fost ca să tălmăcesc toată această istorie de obște a lumii pentru alte țări și neamuri streine ce numai să trag dintr-însa toate povestirile ce să vor afla pentru neamul nostru al românilor (ms. 2876 BAR, f. 142^v)

[because in this general history of the world [...] there is also this extensive tome for [the history of] Bulgaria, the readers, the science lovers, will soon realize that I haven’t translated the entire history of this land of Bulgaria, as I have done with the history of Wallachia and Moldavia. But my goal and my ambition were not to translate the entire general history of the world for other foreign countries and peoples but only to draw from it all stories regarding our Romanian people (our translation)]

⁶Gebhardi collaborated to both editorial projects: *Universal History* (Gebauer Publishing House from Halle) and *General History* (Weidmanns Erben und Reich Publishing House from Leipzig). He wrote *The History of Denmark and Norway* (Gebauer Publishing House, 2 volumes, both in the year 1770), *The History of the Hungarian Kingdom and its neighbouring countries* (Weidmanns Erben und Reich Publishing House, 4 volumes: 1778, 1780, 1781, 1782), a *History of Curland and Semgallen*, as part of *The History of Livonia* (Gebauer Publishing House, 1789) and *The History of all the Wends and Slavic States* (Gebauer Publishing House, 2 volumes from 1790).

⁷*Istoria politică a Daciei și a neamului românesc, tomul întâi pentru Valahia* [The political history of Dacia and of the Romanian people. First tome for Wallachia], Iași 1808 (ms. 2866 BAR) and Tome 2 (*History of Moldavia*) and Tome III (*History of Bulgaria*) (ms. 2867 BAR), a copy of *History of Wallachia* in ms. IV-30 and ms. IV-18 at University Library of Iași and another copy at Romanian Academy Library, ms. 4702 BAR, an incomplete copy made by the same copyist, probably in 1809. *The History of Moldavia* (the second tome) has also an independent copy, ms. 5702 BAR.

⁸In his volumes, Gebhardi refers to fundamental historiographical works of his time. We mention here some of the most important historians, cited by Gebhardi: Franz Joseph Sulzer, Georgius Pray, Johan Thumann, Antonio Maria del Chiaro, Joan Stritter, Martin Cromer, Ana Comnina, Ioan. Georg Schandtner, Giacomo di Pietro Lucari, Jozsef Benko, Jo. Leunclavius, Mathieu Dogiel, Ant. Bonifitius, Jean Louis Carra, Felix Dobner, Nicolai Isthuanffius, Fr. Chph Graf von Khevenhiller, Paul Richaut, G. Andr. Nordberg, Demetrius Prokopius, Jo. Alb Fabricius and many more. The only “Romanian” or better said internal historiographical source used are the works of Dimitrie Cantemir: *Descriptio Moldaviae* (the German translation published in Büsching’s history journal: *Magazin für neue Histoire und Geographie*), *The History of the Ottoman Empire* and *Hieroglyphic History*.

Nemişescu's translation represents a very interesting case for the way in which a foreign text gains a new functionality and a new role in the target culture: the world history written under the patronage of the Göttingen History School was transformed in a national history, meant to support from a historiographic, cultural and linguistic point of view, the fight for the cultural and political independence of the Romanians.

3. *Geschichte der Moldau and Istoria Moldovei. A translation analysis*

I will further use the concepts developed by Lawrence Venuti (2018) of 'domestication' and "foreignization" in order to catalogue and analyse the linguistic and discursive options of the Romanian translator on the one hand and to highlight the ethical and political effects that the Romanian text had on its readership on the other hand. 'Domestication' means for Venuti that translation represents an interpretation of their original, an interpretation meant to mediate the foreign discourse in an intelligible, coherent and relevant way for the target culture. This mediation takes place through a double process: on the one hand, the translation decontextualizes the source text, extracting it from the dynamic and intertextual context of its production and on the other hand it recontextualizes it, integrating it in the linguistic, cultural and discursive framework of the target culture. The translator is thus an active agent of this double process, who transforms the text through a number of choices, not always conscious, choices that he makes according to his own cultural matrix, which includes linguistic knowledge and translation style but also his individual set of values, beliefs and representations. The domestication of a foreign text means a process of linguistic and cultural contextualisation according to the dominant ideology of the target culture, in order to make it familiar and accessible to its readership. The foreignization represents either the failure of domestication or a conscious strategy of alienating the translated text, of presenting it as a translation and of destroying the illusion that it could be an autonomous text. Venuti uses the category of "fluency" as an instrument for the translation analysis that could highlight both the domestication as well as the foreignization of the source text. Venuti describes fluency as an instrument which helps the translator encrypt his interpretation, to hide his presence as a mediator and to make him invisible. Even if the theory of the translator's invisibility has been developed by Venuti for the English-speaking world and for analysing translations from the 20th century, the category of "fluency" proves to be very productive also for the translation analysis of pre-modern texts, by highlighting the way in which the Romanian translation (re-)domesticates a text of national history, giving it back its local colours, but using at the same time the "modern" historical dialect of German historiography in order to depict for the Romanian public familiar episodes from its own history, in the national language and through a familiar, yet foreign type of discourse.

It is very unlikely that Nemişescu was familiar with the translation theory and practice developed in his time in France and Germany, nor with the vast debates regarding the role and status of translations and literary productions that took place in Western Europe. Nevertheless, we may identify a series of consistent translation strategies and practices, according to which we could define the "translation style" of the Moldavian clerk, through which he obtained a fluent and domesticated fragment of national history, from a German perspective. Highlighting this individual "style" of transposing ideas, terminology and discourse in the Romanian language is important since the Romanian language from this period was in full secularization, standardization and modernization process. The translations made in this timeframe (1770–1830) contributed decisively to the vast modernization process of Romanian language and culture.

My translation analysis is based on the comparison between the German and the Romanian texts on the "History of Moldavia": *Allgemeine Weltgeschichte. Siebenunddreißigstes Buch. Beschluß der Geschichte der mit Ungarn verbundenen Staaten älterer und neuerer Zeit. Geschichte der Moldau* [General World History 37th Book, The Conclusion of the History of the Old and New States neighbouring Hungary. History of Moldavia], F.A. Schrämbel Publishing House, Brünn, 1788 (334 pages) and *Istorie Moldovei. Alcătuită de Ludovig Gebhardi după planul lui Vilhelm Gutri, a lui Ioan Grai și a altor învățați englezi,*

culeasă de la cei mai buni istorici și cuprinsă în istoria lui ce de obște a toată lume în limba nemțască, în tomul al 57-le. Acum întâieș data prefăcută în limba românilor împreună și cu Istoria Valahiei și a Bulgariei din limba nemțască de Ioan Nemișescu ot. vist. În orașul Iași, al anul 1808, Tomul al 2-le [History of Moldavia. Written by Ludwig Gebhardi according to the plan of Wilhelm Gutri and John Gray and other English Scholars, from the best Historians and included in the General World History in German Language, in the 57th Tome. Now for the First Time translated into the Language of the Romanians, together with the History of Wallachia and Bulgaria from German by Ioan Nemișescu, treasurer in Jassy in the Year 1808] (141 folios, ms. 2867 BAR). This translation analysis is drafted as a case study that should contribute to the reconstruction of the translation practice, of the way in which, without a regulating canon and a standard, the foreign text is domesticated or better said re-domesticated in the Romanian culture, maintaining enough foreignization elements as to answer to the need of its readership, well versed in the national chronicles, to have access to a scholarly text of modern historiography and to an external perspective on its own history.

Istoria Moldovii may be considered as a “true” translation of the German text, following step by step the content and the scientific style of its source: from the pre-history of Moldavia (83 pages in original and 32 folios in translation), the beginning of the Moldavian state (10 pages, respectively 5 folios), then, in a chronological description of the rulers, the medieval and pre-modern history, with large sections dedicated to Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare and Despot Vodă. Nemișescu ends his translation at the year 1714, while Gebhardi’s text continues for another 18 pages, presenting chronologically the internal and external affairs of the 18th century, especially the Russian campaigns against the Turks that took place partially on Moldavian territory. This is also the case for *Istoria Valahiei*, where Nemișescu ends his translation at the beginning of the 18th century, skipping over the last pages of the original. We can only speculate that this omission is justified by the wish of the translator to publish his translation and thus to avoid the censorship that could have not allowed such a critical analysis of recent events and Phanariote rule.

With the exception of this significant omission, the Romanian text follows closely its original. Nemișescu opts for a domestication of the German text from a linguistic point of view. Thus, structures that are typical for the German language, such as extended attribute (*erweitertes Attribut*), verbal or nominal phrases (*Funktionsvergefügen*), modal constructions or the complicated German syntax are adapted to the Romanian linguistic system, obtaining thus the “fluency” and coherence in reading.

The extended attribute is a frequent grammatical structure for German scholarly texts, which transforms a relative clause in nominativ in an extended adjective with the help of participles. It is used to render the sentence concision and precision and can be transposed in the Romanian language only through a relative clause or by a complete reformulation of the sentence. We offer some examples of such successful transpositions:

The phrases with modal verbs are translated into Romanian through equivalent verbs, especially when it is referred to the credibility of the cited sources or the veridicity of narrated events:

Sometimes the translator chose to use phrases with modal meaning, such as:

Nemișescu transposed the German nouns through a verb construction, which is more natural to the Romanian language:

“[...] împreună și pe neamul pacinagiților și pecenegilor sau a visinilor care era unii cu lăcuitorii pământului acestuia sau mai mult supt jugul lor ” (IM, f. 5 ^v).	“[...] und dann die mit diesen verbündete und vielmehr von ihnen unterjochte Völkerschaft der Pazinaziten, Petschenegen und Vissener” (GM, S. 12).
“[...] ce și ținutul Brodinie ce să megieșăște Cumanie ” (IM, f. 15 ^v)	“[...] sondern auch die daran stoßende Provinz Brodinia ” (GM, S. 40).
“[...] ca să aducă cătră bisărica sa pe valahii cei ce lăcuia între cumani , cum și pe unguri și pe nemți ce primisă lege grecească” (IM, f. 17 ^r).	“[...] daß er unter den Kumanen wohnenden Walachen , Hungarn und Deutschen von der griechischen Kirche zu seiner Kirche zu bringen” (GM, S. 44).
“i-au adus aminte ca nu cumva să mai dé pricină moldovenilor să facă vreo străcăciune la strămoare drumului lor, fiind mai virtos // tulburați și minieți și pentru pricina prăzilor celor mai de înainte ce au făcut leșii ” (IM, f. 61 ^r –61 ^v).	“und warnte den König für die durch die polnische Verheerungen zum Zorn gebrachten Moldauer , die ihm in den engen Wegen einen beträchtlichen Schaden zufügen könnten” (GM, S. 159).
“pentru că să temé că moldovenii, fiind tari de prințip în ideile slobozării , mai bucuroși să vor supune sultanului turcesc, decît vor primi această urmare a leșilor” (IM, f. 67 ^r).	“weil er fürchtete, daß die zu sehr an ihre eingebildete Freiheit gewöhnten Moldauer , ehe sie dieses litten, sich dem Großsultan unterwerfen” (GM, S. 173).
“cum că lege moldovenească nu este altă decît o creștinătate stricată prin eresuri ” (IM, f. 88 ^r).	“[...] erklärte [...] die moldauische Religion für ein durch Aberglauben ganz verderbtes Christentum ” (GM, S. 220).
“și la anul 1655 au dat ajutor împreună cu Racoți lui Costandin Basaraba, voivodul Valahii , de s-au pus iarăș în scaunul domnii sali din cari il izgonisă însuși supușii săi ” (IM, f. 126 ^v).	“Er verhalf 1655 nebst dem Fürsten Rakoczy dem von seinem Unterthanen vertriebenen walachischen Woywoden Konstantin Bassaraba wieder zu seinem Lande” (GM, S. 304).
“ au trebuit să fie zidit de iznoavă” (IM, f. 6 ^v).	“ muss wieder gebauet seyn ” (GM, S. 16).
“și adecă au trebuit să fie Ismailul și această raé de acum a cetății aceștie au trebuit să fie rămas în mîinile turcilor de sîngeacatul acesta” (IM, f. 76 ^v).	“dieses muß Ismail seyn , und das jetzt zu dieser Stadt gehörige Gebiet (Kaja) muß von dem neuen Sandschakate in den Händen der Turken zurückgeblieben seyn ” (GM, S. 194).
“ nu să poate crede că” (IM, f. 92 ^v).	“ hat nicht wohl geschehen konnte ” (GM, S. 231).
“pre care Cheghenes îmbლა să-l potoale ” (IM, f. 8 ^r).	“diesen sollte Kengenas dämpfen ” (GM, S. 19).
“au aşăzat cîtă oardă tătărăscă cu voevodul ei cu poroncă ca să nu să strămute niciodată de pre lîngă țărături” (IM, f. 21 ^v).	“er verlegte [...] einige Stammfürsten, die die Ufer desselben nie verlassen durften ” (GM, S. 55).
“la care asămine și craiul, după voința boerilor, au fost silit să rădice război împotriva frăține-său” (IM, f. 42 ^r).	“Der König mußte nun gegen seinen Bruder in das Feld ziehen ” (GM, S. 108).
“însă acel război au rămas apoi de nu s-au pus în lucrare ” (IM, f. 115 ^v).	“Allein dieser Zug mußte unterbleiben ” (GM, S. 281).
“iar mai la urmă, de iznoavă s-au mai îndesat Irimie la scaunul domniei pe carele fusă să silit de l-au părăsit ” (IM, f. 117 ^r).	“Endlich drängte sich Jeremias abermals [...] auf den Fürstenthron, den er hatte verlassen müssen ” (GM, S. 284).
“acum era dator să să osîrduiască să înveță știință streine” (IM, f. 124 ^r).	“und sollten nun sich streben , fremde Wissenschaften zu erlernen” (GM, S. 298).

“să facă între sine unire pretinească și să să încuscrească amîndoi” (IM, f. 27 ^r)	“ein Bündnis und eine Verheiratung zu machen” (GM, S. 71)
“unde să afla tăbărit ” (IM, f. 37 ^v)	“in das Lager ” (GM, S. 97)
“l-au rugat să să milostivască asupra sa și să-i déertare ” (IM, f. 37 ^v)	“und bat um Verzeihung und Gnade ” (GM, S. 97)
“i s-au dat voe de au mers [...] de s-au închinat craiului” (IM, f. 44 ^v)	“wurde [...] zu der Huldigung gelassen” (GM, S. 115)

“i-au trimes glonțuri și săgeț[i], îngrozindu-l că [...]” (IM, f. 103 ^v)	“sandte ihm [...] Kugeln und Pfeilen mit der Drohung , dass [...]” (GM, S. 254)
“au pus piedecă aceii dușmăanii, făgăduind chesariului și voivodului // că însuș el le va face răsplătitoare îndestulare ” (IM, f. 113 ^v –114 ^r)	“[...] hinderte die Feindseligkeiten und versprach dem Kaiser und dem Fürsten eine Genugthuung ” (GM, S. 277)
“[au fost] și sălniciți de s-au lepădat legea creștineasca” (IM, f. 119 ^r)	“ zur Abschwörung des christlichen Glaubens gezwungen” (GM, S. 288)
“în silă s-au cununat cu dînsa” (IM, f. 125 ^v)	“erzwang die priestliche Trauung ” (GM, S. 301)
“l-au silit de au lepădat domnie ” (IM, f. 127 ^v)	“ zu der Abdankung zwangen” (GM, S. 306)
“căzînd în prepus că ar fi hain ” (IM, f. 128 ^v)	“gerieth in den Verdacht einer Treulosigkeit ” (GM, S. 307)
“După aceasta, trecînd leșii preste Nistru ” (IM, f. 133 ^r)	“ Bei dem Übergang über den Dneester fanden die Polen [...]” (GM, S. 318)

In some cases, Nemișescu rendered the German passive construction through an active equivalent, without changing the meaning but shifting the accents:

“Însă hanul, rînduind vichil în Moldova și Valahie asupra antilor și a slavilor, pe Cuvrat , un domn bulgăresc a hunogudurilor, au cîștigat Bulgarie prilej [...]” (IM, f. 5 ^r)	“Allein da Kuvrat , ein bulgarischer Fürst der Hunoguduren, der vom Chane zum Statthalter über die Anten und Slavinen in der Moldau und Walachei bestellt wurde [...]” (GM, S. 12)
“au auzit că sînt mai puternici și mai politiciș[i] decît pacinașii” (IM, f. 11 ^r)	“Hörte, daß sie für mächtiger und folglich auch für edeler als die Patzinaziten gehalten wurden ” (GM, S. 26)
“[...] pînă la anul 1552. Și atuncé pre cei din Cazan i-au strîmtorit Vasiliovici, țarul rusăsc, iar pre cei din Astrahan la anul 1554 ” (IM, f. 30 ^r)	“Diese wurden durch den russischen Zaar Joan Masiljowitsch in Kasan 1552, in Astrakan aber 1554 bezwungen ” (GM, S. 79)
“ diadohii lui Lașcu au primit a cugeta iarăș grecește ” (IM, f. 36 ^v)	“Die Nachfolger des Laczko wurden wieder griechisch gesinnt [...]” (GM, S. 95)
“iară în anul al doile după aceia, orbindu-l frate-său Ștefan, i-a răpit domnie ” (IM, f. 49 ^r)	“und ward im zweiten Jahre danach von seinen Bruder geblendet und der Herrschaft beraubt ” (GM, S. 127)
“Iar craiul leșesc, strîngînd șleahța , au scos cetățile” (IM, f. 66 ^r)	“ Der polnische Adel ward aufgeboten , entsetzte die Schlösser” (GM, S. 170)
“După aceia au întors Alecsandru toate mănăștirile iarăș // pe călugări și egumenii lor și pre la locurile cele de pre afară unde era închinat” (IM, f. 96 ^r –96 ^v)	“ Die Klöster wurden ihren Mönchen, Äbten und auswärtigen Oberen und Herren wieder eingeräumt ” (GM, S. 239)
“Și primind de la turci toate aceste cereri ” (IM, f. 105 ^v)	“ Alle diese Forderungen wurden bewilligt ” (GM, S. 258)
“Cetea Sucevii unde își trimisă Vasălie pe doamna sa și pe ficiorul său și avere ” (IM, f. 125 ^v)	“Sutschava, in welcher des Woywoden Gemahlin, Sohn und Reichtum gebracht waren ” (GM, S. 302)
“Drept aceia sultanul l-au mazilit pre dînsul ” (IM, f. 126 ^v)	“Daher ward Stephan abgesetzt ” (GM, S. 304)

The desire of the Romanian translator to obtain a fluent text becomes evident also from the changes he made at a syntactic level. His decisions are not motivated by any grammatical restrictions but follow a natural construction of the Romanian sentence:

“Iar Ghile, mai marele lor, au rămas în urmă și după cinci ani, slăbindu-să pacinașii printr-un război de Salomon, craiul unguresc, au aflat Ghila vremi cu	“Ihr damaliger Oberherr, Gyula, war zurückgeblieben // und fand bald nachher Gelegenheit, sich in der Moldau und in Zeckerlande weiter auszubreiten, da
---	---

prilej ca să să lăscă în Moldova și în Țara săcuilor” (IM, f. 12 ^v).	nach fünf Jahren der hungarische König Salomon die Pazinaziten durch eine Schlacht entkräftete” (GM, S. 30–31).
“Drept aceia craiul Bela au început a cerca prin oareșcare miluire și pronomie ca să potoale măhneciune și pornire lor ce hotărîtă asupra lui pentru ucidere craiului lor” (IM, f. 22 ^r).	“Daher suchte der König Bela das Mißtrauen und den Groll, den sie über ihres Königs Ermordung gegen ihn gefaßt hatten, durch mancherlei Begnädigungen und Vorrechte zu vertilgen” (GM, S. 56).
“Și mulți ani mai înainte de a ajunge în Moldova s-au învăluit prin tătarăi” (IM, f. 42 ^v).	“Und hatten schon seit mehrern Jahren die Tataren durchkreuzt, ehe sie die Moldau erreichten” (GM, S. 111).
“Iar sultanul iarăș i-au poroncit ca să dei înapoi locurile și prăzile leșilor, ce el și cătră acesta s-au arătat neascultător, crezînd că sultanul să află pré tare îndeletnicit cu persii și nu va puté pedepsi neascultare lui” (IM, f. 107 ^v).	“Der Sultan befahl ihm, die Örter und die Beute zurückzugeben. Aber er glaubte, daß der Sultan zu sehr mit den Persen beschäftigt sey, als // daß er ihn strafen könne, und ward ungehorsam” (GM, S. 264–265).

The domestication of the German text becomes evident also from the transposition of the German verb phrases (“Funktionsverbgefügen”), combinations of verb, noun and in most cases also a preposition followed by a certain case. I offer some examples of “natural” translations:

“ au căzut supț stăpînire lui Athea” (IM, f. 3 ^r)	“ geriethen unter die Herrschaft von Atheas” (GM, S. 6)
“ hotărîse ” (IM, f. 13 ^r)	“ war in Begriff ” (GM, S. 32)
“Dintre acestea trebuie să să socotească că [...]” (IM, f. 19 ^v)	“Hieraus muss man die Folge ziehen ” (GM, S. 50)
“ au hotărît ” (IM, f. 24 ^r)	“ den Vorsatz erfaßten ” (GM, S. 62)
“ ca să să folosască din neșătorie” (IM, f. 31 ^r)	“Um von dem Handel mit den Tataren Vorteil zu ziehen ” (GM, S. 81)
“ghenovezii au biruit pe venețieni” (IM, f. 31 ^v)	“Genuaner behielten die Oberhand ” (GM, S. 82)
“ au tras Ștefan [...] folos ” (IM, f. 64 ^r)	“ machte Stephan [...] Gebrauch ” (GM, S. 165)
“ pricinuind [...] o mare uimire leșilor” (IM, f. 64 ^r)	“ setzte diese [die Polen] in eine große Verlegenheit ” (GM, S. 165)
“n-au vrut să să înduplece la sfatul craiului” (IM, f. 65 ^v)	“wollten [...] dem Könige kein Gehör geben ” (GM, S. 170)
“ răsipind desăvîrșit ” (IM, f. 68 ^v)	“ richteten [...] zu Grunde ” (GM, S. 175)
“ find plecați poroncii sale” (IM, f. 71 ^v)	“ihm zu Gebote standen ” (GM, S. 183)
“ au facut pretenție ” (IM, f. 73 ^v)	“ nahm ... in Anspruch ” (GM, S. 187)
“l-au făcut a să liniști ” (IM, f. 74 ^r)	“ brachte ihn zur Ruhe ” (GM, S. 188)
“ era îngrijet numai pentru turci ca să-i scape fără strînciunări” (IM, f. 74 ^r)	“ trug Sorge , dass die Türken geschont wurden” (GM, S. 189)
“ să să siguripsască pe sine ” (IM, f. 75 ^v)	“ sich in Sicherheit setzen ” (GM, S. 192)
“ cu mari mînie s-au tulburat ” (IM, f. 76 ^v)	“er setzte ... in heftigem Zorn ” (GM, S. 195)
“ au apucat podul” (IM, f. 84 ^v)	“die Brücke in Besitz nahm ” (GM, S. 213)
“ să ridice zurba ” (IM, f. 90 ^v)	“ zum Ausbruch zu bringen ” (GM, S. 227)
“l-au lasat în mîinile dușmanilor” (IM, f. 91 ^v)	“ gab Preis dem Feinde” (GM, S. 229-230)
“și prinzîndu-l de viu” (IM, f. 92 ^v)	“ fiel lebendig in die Hände ” (GM, S. 231)
“ aprînzîndu-sa de mînie ” (IM, f. 94 ^v , 95 ^v)	“ gerieth ... in Zorn ” (GM, S. 236, 237)
“ au hotărît mai bine” (IM, f. 101 ^v)	“hat den Entschluß gefasst ” (GM, S. 250)
“Și prin acest lucru s-au spăimîntat toți lăcuitorii” (IM, f. 103 ^v)	“Dieser Anblick setzte die Einwohner der Stadt in Schrecken und Erstaunen ” (GM, S. 254)
“ n-au mai stătut turcii pe gînduri ” (IM, f. 106 ^f)	“so machte man sich kein Bedenken ” (GM, S. 259)

“ au luoat în stăpînire Achermanul” (IM, f. 109 ^v)	“und Ackjermann in seine Gewalt brachte ” (GM, S. 268)
“ ca să să roage craiului sa-i dei ajutori ” (IM, f. 118 ^v)	“ um Hilfe zu bitten ” (GM, S. 287)
“Drept aceia boerii Porții din pricina acestor urmări dușmănești s-au îndemnat ” (IM, f. 119 ^r)	“Der Staatsbediente der Pforte nahm von dieser // Feindseligkeit Anlass ” (GM, S. 288–289)
“ era întru atîta ipolipsis ” (IM, f. 133 ^r)	“ stand in einer so großen Achtung ” (GM, S. 317)

But Nemișescu was not always successful in obtaining a fluent translation, probably due to the lack of a Romanian equivalent. In some cases, loan translations were the translator’s choice especially in transposing the German verb phrases:

“ ca să rădice acest catahris ” (IM, f. 16 ^r)	“dass er diesen Unfug beheben ” (GM, S. 42)
“ au părăsit nădejde de a-ș pute stăpâni Ungarie” (IM, f. 29 ^v)	“ gaben die Hoffnung , Hungarn zu behaupten, auf ” (GM, S. 77)
“toate aceste n-au făcut nici o tiparire în inimile boierilor și a norodului” (IM, f. 140 ^r)	“ machte keinen Eindruck auf die Edelen und das Volk” (GM, S. 331)
“ au cazut în gîlceavă oștile” (IM, f. 75 ^r)	“war [...] in eine Fehde gerathen ” (GM, S. 191)
“ să-l ție în rînduială ” (IM, f. 90 ^v)	“ in Ordnung halten ” (GM, S. 226)
“ au facut cîtăva tiparire ” (IM, f. 99 ^r)	“ machte einigen Eindruck ” (GM, S. 245)
“ au căzut boerii întru atîta spaimă ” (IM, f. 118 ^r)	“ geriethen die Bojaren so sehr in Schrecken ” (GM, S. 286)

The same strategy of the loan translations is used also for transposing some of the numerous German compound words:

“multe saduri de orașani grecești” (IM, f. 5 ^v)	“viele griechische Pflanzbürger ” (GM, S. 12)
“ domni a fameliilor ” (IM, f. 6 ^r)	“ Geschlechtsfürsten ” (GM, S. 14)
“ bătrenii a neamurilor ” (IM, f. 12 ^r)	“ Geschlechtsältesten ” (GM, S. 29)
“ prințipul Coronie ” (IM, f. 17 ^r , 23 ^r)	“ Kronprinz ” (GM, S. 44, 59)
“ silnic al lumii ” (IM, f. 42 ^v)	“ Welteroberer ” (GM, S. 109)
“ slobozi de dajdie ” (IM, f. 56 ^r)	“ steuerfrei ” (GM, f. 145)
“ cu scrisoare împrejur ” (IM, f. 64 ^v)	“ Umschrift ” (GM, S. 167)
“ tabăra carălor ” (IM, f. 73 ^v)	“ Wagenburg ” (GM, S. 188)
“ ghenaral capitan ” (IM, f. 79 ^r)	“ Generalkapitän ” (GM, S. 200)
“ despărțire căsătorii ” (IM, f. 87 ^r)	“ Ehescheidung ” (GM, S. 218)
“ adunare deschisă de cărți ” (IM, f. 88 ^r)	“ eine öffentliche Bücherversammlung ” (GM, S. 220)
“ ornatul domnesc ” (IM, f. 94 ^r)	“ Woywodenornat ” (GM, S. 235)
“ munca mîinilor ” (IM, f. 124 ^r)	“ Handarbeiten ” (GM, S. 298)

In some cases, the typical-German compound words were translated by Nemișescu either through longer explanations or through standardized Romanian equivalents or through neologisms:

“ alianție ” (IM, f. 3 ^r)	“Bundesgenossenschaft” (GM, S.6)
“ oștile lor cele de ajutori ” (IM, f. 13 ^r)	“Hilfsheeren” (GM, S. 32)
“ cetăți grecești de pe lîngă apă ” (IM, f. 14 ^v)	“Seefestungen” (GM, S. 37)
“ așazămint de învoială [...] pentru primeana neguțătoriei” (IM, f. 21 ^v)	“Handelsvertrag” (GM, S. 56)
“ oaste de stavroțari ” (IM, f. 23 ^r)	“Kreuzfahrer” (GM, S. 60)
“ episcop al Milcovului numai cu numele ” (IM, f. 25 ^v)	“Titularbischof” (GM, S. 66)

“duhului său ce avé de a săpune și a robi” (IM, f. 29 ^v)	“sein Eroberungsgeiste” (GM, S. 78)
“multe oarde de volintiri de tătarii și cumani” (IM, f. 32 ^v)	“viele tatarisch-kumanischer Freibeuter” (GM, S. 86)
“cojocari” (IM, f. 34 ^r)	“Pelzhändler” (GM, S. 89)
“nepot de frate lui Petru” (IM, f. 37 ^v)	“des Peters Bruderssohn” (GM, S. 97)
“hrisoavele celor de primire protecsie” (IM, f. 38 ^r)	“Huldigungsurkungen” (GM, S. 98)
“pînă la săvîrșire anilor celor copilărești” (IM, f. 46 ^r)	“geendigter Minderjaehrigkeit” (GM, S. 118)
“brîele aceste ce să dau bir” (IM, f. 46 ^v)	“dieser Zins-Camchen” (GM, S. 120)
“fabrice de mătasa” (IM, f. 46 ^v)	“Seidenwebereien” (GM, S. 120)
“istrumenturi pentru luoări cetăților și răzărvă de ostaș[i] proaspeț[i]” (IM, f. 57 ^v)	“Belagerungswerkzeuge und neue Kriegsleute” (GM, S. 149)
“prin vicleșugul pîrcălabului cetății” (IM, f. 58 ^r)	“durch Verrätern des Schlosshauptmanns” (GM, S. 151)
“o politie cu o sistimă ca să sté totdeauna cu armele în mîini și să să hrăneasca din prăzi” (IM, f. 175)	“Soldatenfreistaat” (GM, S. 175)
“magaziinele cele pline de mărfuri a neguțătorilor” (IM, f. 68 ^v)	“die Waarenlager der Handelsleute” (GM, S. 175)
“heritisiri” (IM, f. 69 ^v)	“Glückswünsche” (GM, S. 178)
“tunurele de her de cele mici de corabii” (IM, f. 71 ^r)	“kleine eiserne Schiffskanonen” (GM, S. 181)
“priceput în trebile politicești” (IM, f. 71 ^v)	“staatsverständiger” (GM, S. 184)
“patrioți si rudeneile lor” (IM, f. 74 ^v)	“Landsleute und Blutsfreunde” (GM, S. 190)
“Jolde, ginerele ei” (IM, f. 80 ^r)	“ihren Tochtermann Zoldan” (GM, S. 202)
“bună cunoștință pentru lume” (IM, f. 81 ^r)	“Weltkenntnis” (GM, S. 206)
“prin neuibire de sine și prin fățarnicie evlavioasă” (IM, f. 81 ^r)	“Uneigennütlichkeit und fromme Gleissneri” (GM, S. 205)
“rîvna ce avé la slujbă” (IM, f. 81 ^v)	“Dienstschaffsbegierde” (GM, S. 206)
“duhul cel răscolnic” (IM, f. 82 ^v)	“Empörungsgeste” (GM, S. 208)
“scara pentru spița neamului” (IM, f. 82 ^v)	“Stammbaum” (GM, S. 208)
“arhistratigul” (IM, f. 84 ^r)	“Feldherr” (GM, S. 212)
“zioa de Bobotează” (IM, f. 85 ^r)	“Dreikönigsfeste” (GM, f. 214)
“dregatorie de ispravnic” (IM, f. 85 ^v)	“das Amt eines Befehlhabers” (GM, S. 215)
“deprindere de multe fimef” (IM, f. 87 ^r)	“Vielweiberei” (GM, S. 218)
“ostași ispitiți la război” (IM, f. 93 ^v)	“kriegserfahrene Soldaten” (GM, S. 233)
“care l-au ținut multă vreme la pat” (IM, f. 97 ^v)	“bettlägerig machte” (GM, S. 242)
“limba ce de procopsală” (IM, f. 98 ^v)	“Gelehrtensprache” (GM, S. 244)
“prieteni și partezanii lui” (IM, f. 100 ^r)	“Blutsfreunde und Anhänger” (GM, S. 247)
“buricul neguțătorii” (IM, f. 104 ^r)	“Mittelpunkt des Handels” (GM, S. 255)
“mitropolis” (IM, f. 108 ^v)	“Hauptsitz” (GM, S. 267)
“Marele logf.” (IM, f. 100 ^r)	“Grosskanzler” (GM, S. 271)
“ca pre un vînzători de patrie” (IM, f. 113 ^v)	“als ein Hochverräther” (GM, S. 277)
“îndreptari neadevărâte” (IM, f. 114 ^r)	“Scheingründe” (GM, S. 278)
“oaste de stavrofuri” (IM, f. 114 ^v)	“Kreuzfahrerheer” (GM, S. 278)
“zioa de Florii” (IM, f. 115 ^r)	“Palmsontag” (GM, S. 280)
“corespondenție” (IM, f. 120 ^r , 126 ^v , 137 ^v)	“Briefwechsel” (GM, S. 290, 304, 326)
“alți mulți ofhciali mai mari din oaste leșilor” (IM, f. 120 ^v)	“verschiedene polnische hohe Kriegsbediente” (GM, S. 291)
“dajdie de bani pentru ca să-l ia în apărare” (IM, f. 124 ^v)	“Schutzgeld” (GM, S. 299)
“o diplomă prin care îl face ca este drept patriot” (IM, f. 125 ^r)	“Naturalisationsurkunde” (GM, S. 301)

“în testamentul leșesc” (IM, f. 126 ^r)	“In der polnischen Naturalizationsakte” (GM, S. 303)
“o cișmé de argint aruncătoare de apă foarte cu meșteșug lucrată” (IM, f. 129)	“einen künstlichen silbernen Springbrunnen” (GM, S. 309)
“herghelegiu” (IM, f. 132 ^r)	“Pferdehirte” (GM, S. 316)

Nemișescu rarely intervenes in the German text and followed the principle of truthfulness towards its source, but nevertheless he drafts his historical depiction for the Romanian readership, trying to convey to his translation a coherence of the narrative, adding adverbs, especially at the beginning of the sentences or adding conjunctions. For example, at the beginning of many sentences, the German adverbs “daher” or “darauf” [thus] are translated accordingly through “drept aceia”. But in many instances and especially in the second half of the text, “drept aceia” [thus, consequently] (f. 13^r, 82^v, 88^v, 93^v, 98^r, 99^r, 99^v, 108^v, 111^v, 116^r, 118^r, 119^r, 119^v, 120^v, 122^r, 125^v, 127^r, 128^v, 131^r, 132^v, 134^v, 135^r, 138^r, 139^v) is added by the translator in order to gain fluency for the Romanian text. He also adds several other adverb with the same goal “după aceasta / după aceea” (f. 2^v, 84^v, 102^v, 110^r, 119^r, 122^r, 125^v, 126^r, 127^r, 128^r, 133^r, 133^v, 140^r), “iar” (f. 14^v, 57^v, 102^v, 104^r, 111^v, 116^r, 122^r, 125^v), “apoi, după ce” (f. 52^v), “pentru aceasta / pentru aceea” (f. 54^v, 60^v, 66^v, 106^v, 107^v, 109^r, 112^r, 120^v, 135^v), “și pe urmă” (f. 58^v), “însă apoi / apoi” (f. 59^v, 92^r), “asămine și” (f. 93^r, 120^v, 134^v), “însă” (f. 100^r, 109^v, 133^r), “însă, în grabă după aceia” (f. 127^r), “încă” (f. 108^v), “dar, cu toate aceli” (f. 114^v), “și, mai înainte” (f. 128^r), “mai pre urmă” (f. 130^r), “deci, prin aceia” (f. 134^r), “și atunci” (f. 139^v). Nemișescu also decides in some cases to combine two German sentences in a single Romanian one, by adding conjunctions and thus underlining the cause-effect sequence between two historical events or rendering the text in a more natural way:

“După adunarea Domniei sale Miles a istoriilor rusăști, să arată că în Permie să găsaște [...]” (IM, f. 11 ^v)	“Hrn. Müllers Sammlung russischer Geschichte IV. Th., S. 29. Es findet sich in Permien” (GM, S. 28)
“craiu nu numai că l-au primit supt apărare sa, dar l-au și dăruit” (IM, f. 13 ^v)	“und wurde geschützt und beschenkt” (GM, S. 35)
“Însă nici această episcopie despre miazănoapte n-a fost trainică pentru că diadohii lui Lașcu” (IM, f. 36 ^v)	“Allein auch dieses nördliche Bischofthum war nicht dauerhaft. Die Nachfolger des Laczko” (GM, S. 95)
“ca să-i dé femeie pe sora sa Elisaftea, căci această prentășă l-ar fi unit cu toți megieșii cei puternici papistași” (IM, f. 65 ^v)	“und bat sich Elisabeth [...] zu seiner Gemahlin aus. Diese Prinzessin würde ihn mit allen mächtigen katholoschen Nachbarn in Verbindung gebacht haben” (GM, S. 169)
“pre carele îl surpasă Despot, căci însuș și voevodul Ardealului” (IM, f. 95 ^v)	“Den der Despot gestürzt hatte. Der siebenbürgische Fürst [...]” (GM, S. 237)
“fu goniț amîndoi de Mihai, pentru că moldovenii să întăritașă asupra lui Irimie pentru nește biruri noi ce scosăsa în țară” (IM, f. 115)	“wurden aber verjagt. Die Moldauer waren gewisser neuer Steuern wegen gegen Jeremias aufgebracht” (GM, S. 281)
“Însă amîndoi arătările aceste sînt neadevărute, căci la 8 zile a lui martie 1619” (IM, f. 120 ^r)	“Beide Jahreszahlen sind falsch. Am 8. März 1619” (GM, S. 292)
“adecă despre parte leșilor să nu să îngăduiască în Țara leșască domni maziliți și alți pribegi moldovenești, iar despre parte turcească să să încredințeză săguranție în Moldova pentru neg[u]țătorii cei călători printr-însa armeni și alții” (IM, f. 129 ^v)	“[...] daß man im polnischen Reiche keine abgesetzten Fürsten und Flüchtlinge dulden, in der Moldau aber den durchreisenden armenischen und anderen Kaufleuten eine völlige Sicherheit verschaffen solle” (GM, S. 310)

Nemișescu seems to have always had his readership in view, because his presence in the Romanian text as a mediator is clearly perceivable, when he clarified some passages considered vague or that depicted facts and events not familiar to the Romanian reader. For example:

“fu însuș ucis de unguri și ostașii lui prinzându-să robi” (IM, f. 13 ^v)	“War [...] bei der Rückkehr getödet, sein Heer aber gefangen” (GM, S. 34)
“împotrivindu-să a primi această supunere și dare de dajdie a arhiepiscopului de Grai ” (IM, f. 25 ^v)	“widersetzten sich dieser Steuerung” (GM, S. 67)
“Drept aceia craiul Ludovic s-au mulțămît la urmă numai cu învoiala ce au făcut cu Bogdan sau cu Draguș ” (IM, f. 34 ^r)	“Endlich bequeme sich der König // Ludewig zu einem Vergleiche, wodurch [...]” (GM, S. 88–89)
“ Și tot cu sfatul acestui Theoctin ar fi rădicat sloavele lătinești” (IM, f. 42 ^v)	“Die lateinischen Buchstaben abgeschafft” (GM, S. 109)
“îndatorindu-să [...] ca pe tot anul să dé [...] un bir hotărît de 200 camiri (măsurî cîte de 12 ocuna) de moron ” (IM, f. 46 ^v)	“[verpflichtete sich] zu einem jährlichen Tribut von 200 Fuder Hausen ” (GM, S. 120)
“Jumătate de frate [...] adecă făcior afară de cununie lui Alecsandru, vvodul cel bun ” (IM, f. 49 ^v)	“Unehliches Halbbruder” (GM, S. 130)
“După aceasta au rămas îl locul lui Alecsandru , Petru al 4le ce era mai de aproape de rudenie cu dînsul și au domnit toată Moldova” (IM, f. 51 ^r)	“Nunmehr trat sein nächster Vetter, Peter IV., in seinen Platz und beherrschte die ganze Moldau” (GM, S. 132)
“ Însă această ramășiță , nepăzind nici o rînduială la mergere sa ” (IM, f. 61 ^v)	“Dieser letzte beobachtete keine Ordnung” (GM, S. 159)
“ Tocma întru această vreme , pre cînd au făcut craiul leșesc cu tătarii tocmală ” (IM, f. 68 ^v)	“Da er [Sighismund] dieses that ” (GM, S. 176)
“și s-au închinat lui ca unui născut mai mare a lor, măcar că mai înainte fusasă numai un păscari prost ” (IM, f. 70 ^v)	“Und huldigten den bisher verachteten Mann als ihrem geborenen Obernherrn” (GM, S. 180)
“Iar Sighismund, văzînd această pagubă au apucat alt drum mai sîmșători pentru Petru și l-au pîrît la mai marele lui , la sultanul ca pe un tîlhari de drumuri” (IM, f. 75 ^r)	“Nunmehr griff Sigismund zu den ärgsten Mittel und verlangte den Woywoden als einen Straßenräuber bei dem Großsultan” (GM, S. 191)
“Între aceste viind veste la Țarigrad de ucidere lui Ștefan și de răscoala ce să făcusă în țară , cum și de cercarea boerilor la împăratul Carol și la craiul Fărdinand ” (IM, f. 77 ^v)	“Inzwischen kam das Gerücht von dem Morde, dem Aufstande und dem Gesuch an kaiserlichen Hofe nach Konstantinopel” (GM, S. 197)
“în limba acé de procopsală di pi vremea aceia (limba lătinească)” (IM, f. 98 ^v)	“In der damaligen Gelehrten Sprache” (GM, S. 244)
“Însă la această apucare a lui numai cît i s-au pricinuit supărare, căci cazacii ș-au oprit pentru sine Tighine și ardelenii Cetatea Albă sau Achermanu ” (IM, f. 109 ^v)	“Bei diesen Unternehmungen hatte er den Verdruß, daß die Kosaken die erste und die Siebenbürger die zweite Festung behielten” (GM, S. 269)
“arătînd că vor rămîne credincioși la cé dintîi, adecă la hotărîre sultanului ” (IM, f. 120 ^v)	“Und erklärte, daß sie für das erste unparteiisch bleiben wollten” (GM, S. 291)
“Iar pe de altă parte, agonisindu-și asămîne mare vrednicie în oaminiî sultanului un Dimitroșc Cantacuzino” (IM, f. 129 ^r)	“Allein ein anderer Mann, nämlich Demetraschko Kantakusan [...]” (GM, S. 308)

Some of the translator’s interventions stress even more a certain action or aim to add a dramatic effect to the narrated events:

“[...] care ca un fulger fără veste au supus tot pămîntul” (IM, f. 5 ^v)	“[...], die plötzlich alles Land ... eroberten” (GM, S. 12)
“scoposul acestui om epihariematicos și tertipos ” (IM, f. 27 ^v)	“Die Absicht dieses unternehmenden Mannes” (GM, S. 72)

“pentru aceea era pământul pustiit și păraginit încât mai nu puté cineva să străbată printr-însul” (IM, f. 32 ^v)	“Daher war das Land wüste und beinahe unwegsam” (GM, S. 86)
“au pricinuit ungarilor mari zăticnire și năvoe” (IM, f. 37 ^v)	“Und brachte die Ungaren in selbigen in großer Noth” (GM, S. 97)
“ca să supue și să împartă Moldova între sine” (IM, f. 41 ^v)	“Mit ihm die Moldau zu erobern” (GM, S. 106)
“ce mai virtos încă supușii lui Alecsandru ar fi intrat în Ungarie de ar fi prădat” (IM, f. 41 ^v)	“Daß seine Unterthanen in Hungarn raubten” (GM, S. 107)
“au prădat cu foc și cu sabie” (IM, f. 42 ^r)	“verheerte” (GM, S. 108)
“ El alți făciori n-au avut fără numai o fată care după părerea lui era să clironomisască scaunul domniei” (IM, f. 51 ^v)	“Er hatte nur eine Tochter, die, wie es scheint, sein Land erben sollte” (GM, S. 135)
“[...] ce au cerut ca să să împace cu craiul și să să învoiască” (IM, f. 53 ^v)	“erbot sich zu einem Vergleich” (GM, S. 138)
“Și pre cîți i-au cîștigat vii la mîină pre toți i- au ucis, pre alții puindu-i în țapă și pre alții despoindu-i de piele” (IM, f. 57 ^r)	“Und ließ die, die lebendig in seine Gewalt kamen, speißen oder schinden” (GM, S. 148)
“n-au putut să ajungă turcii ca să scoată prăzile și robii din mîina lor ” (IM, f. 57 ^v)	“[Stephan Bathor] sie [die Türken] nicht einholen konnte” (GM, S. 150)
“După aceasta, anul 1479, au mai cerut de iznoavă Cazămir, craiul leșesc, ca să margă Ștefan însuș de față să jure, însă nici acum nu i s-au făcut după voință , ce i s-au trimis numai solie de au înnoit jurămîntul acel de multe ori poftorit” (IM, f. 58 ^r)	“Der polnische König drang abermals (1479) auf die persönliche Huldigung , erhielt aber nur eine Gesandtschaft, die den oft abgelegten Eid wiederholte” (GM, S. 150)
“însă craiul, nesinchisindu-să de aceasta , au urmat drumul său cu statornicie ” (IM, f. 61 ^v)	“allein der König blieb auf seinem Wege” (GM, S. 159)
“iară Cițova era lîngă Bitrița. În limba românească să cheamă aceste doi cetăți Balta și Ciceul ” (IM, f. 61 ^r)	“So wie Czizova bei Bistritz” (GM, S. 159)
“ cu cel mai zburdat și mai desfrînat chip ” (IM, f. 86 ^r)	“Auf die üppigste Weise” (GM, S. 216)
“[cheltuielele de război] ce-i cerea Laschi și despot zică ca nu sînt adevărați, ce numai iscodite de Laschi” (IM, f. 90 ^r)	“[Kriegskosten], die er für erdichtet ausgab” (GM, S. 225–226)
“ca să-l scape de moarte cé cumplită și cu rușine” (IM, f. 94 ^r)	“Dem schimpflicher Tode entreißen möchte” (GM, S. 234)
“ca să viclenească și să vîndă pre domnul său” (IM, f. 104 ^v)	“Um seinen Herrn zu verrathen” (GM, S. 256)
“ Neatinși și nevătămați ” (IM, f. 105 ^v)	“unbeschädigt” (GM, S. 258)
“Irimiea, după ce au priimit domnia , au făgăduit în ivală” (IM, f. 113 ^r)	“Jeremias versprach öffentlich” (GMS. 276)
“Acest drept, după ce l-au cîștigat sultanul, l-au întins și l-au lătit ” (IM, f. 122 ^v)	“Dieses Recht dehnte er ...” (GM, S. 295)
“pentru aceea au dat sarascheriului 30 de pungi de bani ca să- l năpăstuiască și să-l ucigă ca pre un rău” (IM, f. 133 ^r)	“Und dem Seraskier 30. Beutel gab, um ihn als einen Missethäter hinrichten zu lassen” (GM, S. 317)

On the other hand, Nemișescu uses interpolations, that is, he introduces words or phrases to the original in order to explain or clarify the source text, obtaining thus a foreignizing effect. Without interrupting the text and drawing the attention to the foreign character of the translated text, as in the case of glosses, the

interpolations represent a strategy for the translator to mark his presence, mediating less ostentatively the linguistic and cultural discrepancies between the two texts (Nida, 1964, p. 138). Following the analysis model proposed by Minuț and Lihaciu, I have identified in Nemișescu’s *Istoria Moldovei* passages interpolated by means of “the explicative adverb *adecă* [that is, namely], followed or not by colon, or with the help of the coordinating conjunction *sau* [or]” (Minuț & Lihaciu, 2014, p. 98–101). In Nemișescu’s text, the interpolations are meant to explain a certain foreign concept or word, for which the translator cannot decide between various equivalences. Introducing synonyms with different etymologies may have served also to introducing or establishing in a written Romanian some neologisms of Neo-Latin origin:

“Pre mai marele sau protectoriul său, craiul Machidoniei” (IM, f. 3 ^r)	“den macedonischen Oberkönig” (GM, S. 6)
“sămînții sau neamuri” (IM, f. 6 ^r)	“Geschlechter” (GM, S. 14)
“un dmn mai mare sau han” (IM, f. 6 ^r)	“Oberfürsten” (GM, S. 15)
“răpitori sau tîlhari” (IM, f. 11 ^r)	“Räuber” (GM, S. 24)
“Această siguranțe sau neîngrijere” (IM, f. 17 ^v)	“Diese Sicherheit” (GM, S. 45)
“smîd sau lesă de pădure” (IM, f. 20 ^f)	“Ein Verhack” (GM, S. 52)
“pentru necredința sau hainsăcul său” (IM, f. 20 ^v)	“Seiner Treulosigkeit wegen” (GM, S. 52)
“asiații sau asienii” (IM, f. 19 ^r)	“Asiaten” (GM, S. 50)
“ape sau riuri mari” (IM, f. 21 ^v)	“große Ströme” (GM, S. 55)
“ivirea sau izvodirea nogailor” (IM, f. 26 ^v)	“Ursprung der Nogaier” (GM, S. 69)
“legătura moșilor sau a procatuhilor săi” (IM, f. 40 ^r)	“Bündnis seiner Vorfahren” (GM, S. 103)
“evghenis sau nemiș” (IM, f. 56 ^r)	“Baronen” (GM, S. 145)
“Testamentul sau așezămîntul de pace” (IM, f. 58 ^v)	“Stillstandsakte” (GM, S. 152)
“au fost părtaș la sfăr[î]mare sau stropșire de la Mohaci” (IM, f. 69 ^v)	“Die an der Niederlage bei Mohacz Theil nahmen” (GM, S. 179)
“numai ficheamiei sau dregătorii cei mai mari a inicerilor” (IM, f. 73 ^r)	“Nur die obersten Offiziere der Janitscharen” (GM, S. 186)
“Toate prăznuirile și țărămoniile acele” (IM, f. 73 ^r)	“Alle Feierlichkeiten” (GM, S. 187)
“pălânci sau meterez” (IM, f. 73 ^v)	“Wagenburg” (GM, S. 188)
“[să prefacă] în ținut sau pașalic turcesc” (IM, f. 76 ^r)	“In türkische Provinz [zu verwandeln]” (GM, S. 193)
“al doile hatman sau arhistratig leșesc” (IM, f. 79 ^r)	“Unterfeldherr” (GM, S. 200)
“pre un Iacob amăgitori și bîrfitori” (IM, f. 80 ^v)	“einen gewissen Jakob, ein Ebentheuer” (GM, S. 204)
“scriitori sau grămătic” (IM, f. 81 ^r)	“Schreiber” (GM, S. 205)
“au făcut cunoștință cu dascăli de învățatura credinții calvinești și a unitarilor sau a arienilor” (IM, f. 82 ^r)	“lernte er reformierte und socinianische Glaubenslehren kennen” (GM, S. 208)
“alt vad sau trecătoare // prin Săreti” (IM, f. 84 ^r –84 ^v)	“eine Fahrt in Ströme” (GM, S. 212)
“a curățanii sau a făciorii” (IM, f. 87 ^r)	“Keuschheit” (GM, S. 218)
“să pune înainte pușcilor și a istrumenturilor celor de foc a dușmanilor săi” (IM, f. 87 ^v)	“stellten sich dem Feuergewehr der Ausländer entgegen” (GM, S. 219)
“sardar sau mai mare peste călărime” (IM, f. 89 ^v)	“Befehlhaber über die Reiterei” (GM, S. 224)
“birul sau harajul” (IM, f. 101 ^v)	“Zins” (GM, S. 250)
“darul sau peșcheșul obicinuit” (IM, f. 102 ^v)	“das gewöhnliche Geschenk” (GM, S. 252)
“le-au slujit turcilor ca un părete sau meterez” (IM, f. 105 ^r)	“Ihnen als einer Brustwehr zu dienen” (GM, S. 257)
“stema sau marca Moldovii” (IM, f. 109 ^r)	“Wappen der Moldau” (GM, S. 268)
“congresurile sau adunările cele de sfat” (IM, f. 109 ^r)	“Reichsversammlungen” (GM, S. 268)
“solii sau capi chihaelimlui la Țarigrad” (IM, f. 115 ^r)	“seine bevollmächtigten Abgeordneten in Konstantinopel” (GM, S. 280)
“sfînșirea sau hărăzirea ordenului” (IM, f. 120 ^r)	“Einweihung des Ordens” (GM, S. 292)

In some cases, the toponyms and anthroponyms, for which there was no standardized spelling, force the

translator to also use interpolations:

“poate la Bog sau la Buh” (IM, f. 24 ^r)	“vermuthlich vom Bog” (GM, S. 63)
“Astru Castron sau Ackerman” (IM, f. 40 ^v)	“Asprokastron” (GM, S. 104)
“Și oraș Braclau // Braslău sau Breslav” (IM, f. 45 ^v –46 ^r)	“die Stadt Braclaw” (GM, S. 118)
“Bula lui Papa Evlavie sau Pius al doile” (IM, f. 52 ^v)	“P. Pius II. Bulle” (GM, S. 136)
“Ioan sau Ivonia” (IM, f. 96 ^v , 98 ^r)	“Ivonia” (GM, S. 240, 243)
“Bucobilo sau Buceci” (IM, f. 116 ^r)	“Bucobilo” (GM, S. 282)
“Priveștiștea sau Theatru de istorie a toată lumea” (IM, f. 117 ^r)	“Schaubühne der Weltgeschichte” (GM, S. 284)

Sometimes, the interpolated phrase is included in brackets, a fact that draws also graphically the attention to the explicative nature of the phrase and to the intervention of the translation in the source text. Also, in this case, Nemișescu may have wanted to introduce certain neologisms in Romanian, without sacrificing the understanding of the sentence:

“cu stăpînire pămîntului celui neted (cîmpul)” (IM, f. 10 ^v)	“mit dem Besitz des flachen Landes” (GM, S. 25)
“lege lutorăcească și cé helvițanească (calvinească)” (IM, f. 26 ^r)	“Lutheranischen und helvetische Glaubensgenossen” (GM, S. 68)
“rînduiește cîte un ghinăral vicari (deplin vechil)” (IM, f. 37 ^r)	“bestellt einen Generalvikarius” (GM, S. 95)
“Vvozia de famelie (Ștuzi)” (IM, f. 43 ^v)	“Geschlechtsfürsten” (GM, S. 112)
“Istorie moldovenească pentru neamul boeresc (Nemișul Evghinis)” (IM, f. 56 ^r)	“In der moldauischen Geschichte der Adel” (GM, S. 145)
“s-au rădicat cu 80000 de ostaș și au vinit drept la Suceavă și au blogarisit (încuingiurat cetatea) ” (IM, f. 60 ^v)	“rückte er mit 80000 Mann gerade vor Sutschava und belagerte diese Stadt” (GM, S. 157)
“pentru aceia număsc ei și Moldova Bogdan sau Bogdania (adecă Țara lui Bogdan)” (IM, f. 69 ^v)	“[...] nennen daher die Moldau nach ihm, Bogdan oder Bogdania” (GM, S. 177)
“Astrologiia (cetire stelelor)” (IM, f. 81 ^r)	“Sterndeuterei” (GM, S. 206)
“[vinisă] în Țările de Jos (sau Niderlanda)” (IM, f. 81 ^v)	“nach den Niederlanden” (GM, S. 206)
“țircumstanție (peristasis)” (IM, f. 88 ^v)	“Umstände” (GM, S. 222)
“O parte de boerii moldoveni (sau un taraf)” (IM, f. 117 ^r)	“eine Partei” (GM, S. 284)

Due to the fact that the text narrates Romanian historical events, the number of interpolations is relatively reduced in comparison to other translations of historical texts.

Istoria Moldovii is a special case, since it is a German historiographical work, written by a German historian for a German scholarly readership that regarded Moldavia as a far and exotic land. The text was then translated in Romanian for a Romanian readership that didn't always need explanations, being confronted with the own culture, that is with known and familiar information. Thus, in many instances when Gebhardi offers different spellings for city, water or fortress names or different names for Moldavian or Turkish realities (such as state offices), Nemișescu chooses only one word, probably the most familiar to the Romanian readership:

“bisărici” (IM, f. 16 ^v)	“Versammlungshäuser oder Kirchen” (GM, S. 43)
“la rîu Milcovul” (IM, f. 25 ^r)	“Nylko oder Milko” (GM, S. 66)

“în Cetate Albă” (IM, f. 26 ^r)	“in Nester Freibat oder Akirman” (GM, S. 68)
“Nogai” (IM, f. 28 ^r , 31 ^r)	“Nogaier oder Nogerier” (GM, S. 73, 81)
“să cheamă tătarii de Bugeag” (IM, f. 30 ^v)	“Budgakische oder butschiakische Tataren genannt” (GM, S. 80)
“Căușeni” (IM, f. 30 ^v)	“Kauschany (Kauschan)” (GM, S. 81)
“la Akerman” (IM, f. 31 ^v)	“nach Moncastro oder Akirman” (GM, S. 83)
“zimbru” (IM, f. 34 ^v)	“Dzimbr oder Büffel” (GM, S. 90)
“anume Iancu” (IM, f. 34 ^v)	“der Hännsschen (Jatzko)” (GM, S. 90)
“la Suceavă” (IM, f. 37 ^v)	“zu Soczczow (Sutschava)” (GM, S. 96)
“Svitrigail” (IM, f. 39 ^v)	“Svitrigaello (Svitrigal)” (GM, S. 101)
“Birladul” (IM, f. 41 ^r)	“Berlith (Burlad)” (GM, S. 105)
“Akermanul” (IM, f. 41 ^r)	“die Stadt Fejevar oder Belegrod (Ackjerman)” (GM, S. 105)
“adecă în boeri de sfat și boeri de divan și aceștie din urmă” (IM, f. 42 ^v)	“die der geheimsten Rathe (Bojaren de sfat) und die der Bojaren der großen Rathe (Bojaren de divan)” (GM, S. 110)
“s-au făcut sluji domnești și boerești și unii să strămută prin țară ca o turmă de dobitoace fără îmbrăcăminte, fără corturi și fără trăsuri” (IM, f. 44 ^r)	“wurden Knechte des Fürsten (Domnesk) oder der Bojaren (Bojeresk) , und ziehen jetzt, entweder gleich einer Herde (Watra) Vieh , fast ohne Kleidung und ohne Zeit und Wägen im Lande umher” (GM, S. 113)
“Cernăuți” (IM, f. 48 ^v)	“Czernowitz, Tschernanz oder Tzernowitz” (GM, S. 127)
“Cetății Chile” (IM, f. 49 ^r)	“Keleja (Kilia)” (GM, S. 128)
“tot muntele din Bucovina” (IM, f. 55 ^v)	“das ganze Gebirge im Eichenwalde (Bukowina)” (GM, S. 144)
“Dumbrava Roșie” (IM, f. 62 ^r)	“der rote Wald (Dumbrava Roschie)” (GM, S. 159)
“au năvălit în Pocutie” (IM, f. 66 ^r)	“in Pokuze oder Pokutien” (GM, S. 170)
“Caminița” (IM, f. 66 ^v)	“Kaminick (Kaminiec)” (GM, S. 171)
“Petru Rareș” (IM, f. 70 ^r)	“Peter Rares oder Raresch” (GM, S. 180)
“afară de sînjac” (IM, f. 72 ^v)	“außer der Amtsstandarte (Sandschak)” (GM, S. 186)
“Isacce” (IM, f. 76 ^v)	“Ishaklua (Isakscha)” (GM, S. 194)
“un Petru Lăpușeanul vel stolnic” (IM, f. 79 ^r)	“der Großstolnik oder Truchseß, Peter Lapusnienutus” (GM, S. 200)
“cu Rucsandra” (IM, f. 80 ^r)	“mit Ruxandra oder Roxandria” (GM, S. 203)
“Albreht Lașchi” (IM, f. 83 ^v)	“Albrecht Laßki (oder von Laßko)” (GM, S. 210–211)
“vlădici” (IM, f. 89 ^v)	“Bischöfe oder Vladikas” (GM, S. 223)
“postelnic mare” (IM, f. 89 ^v)	“Großpostelnic oder Oberhofmeister” (GM, S. 224)
“Tighine și la Cetate Albă” (IM, f. 104)	“Teinize oder Teinien (vermuthlich Tigine oder Bender) und Ackjermann” (GM, S. 255)
“Vasile Lupul, voievod, ce fusăsa vornic mare” (IM, f. 123 ^r)	“der Obrichter oder Vornikul Basilius Lupulo” (GM, S. 296)
“să-ș scoată mucarel mari” (f. 122 ^v)	“eine größere schriftliche Bestätigung (Mukayrer) auslösen” (GM, S. 295)
“cum și din obiceiurile celi înrădăcinate nescrisă a Moldovii” (f. 123 ^v)	“Ingleichen aus den mündlichen fortgepflanzten Landesrechten oder Gewohnheiten (Obytschaj)” (GM, S. 298)
“pre cel dintii capichiae sau sol a lui Stefan” (f. 126 ^v)	“sein erster Abgeordnete bei der Pforte (Kapihaja)” (GM, S. 304)
“în oastea lui Husăin Pașa” (f. 128 ^v)	“in dem Heer des Bassa Chussain oder Hussein” (GM, S. 307)

The same strategy of adapting the source text for the target culture or maybe due to poor knowledge of Latin, Nemişescu eliminates in many instances the extensive bibliographical references offered by Gebhardi. The extensive foot notes, with Latin titles and denominations, with comparative analyses of the data from different sources are reduced or even completely eliminated. Interestingly, on many occasions, these omissions are signaled in the text through blank spaces left in the manuscript. It is possible that Nemişescu had the intention to come back to those sections in the event of preparing the manuscript for publication. I offer only a couple of the many examples:

“ce să găsaşte în Dl. Prai, f. 140” (IM, f. 33 ^v)	“In Herrn B. Pray Diss. Hist. Crit. In Annales vet. Hunnor., p. 140 stehet” (GM, S. 88)
“Hrisoavele celor de primire protexie a lui Roman şi a lui Ştefan din anul 1393 şi 1395 sînt la [spaţiu liber]” (IM, f. 38 ^r)	“des Romans und Stephans Huldigungsurkunden von Jahr 1392 und 1395 sind in Hrn. Dogiel Cod. Dipl. Polon. T. I, p. 599, 600 ” (GM, S. 98)
“au rînduit un osăbit incviţător în Moldova” (IM, f. 48 ^r)	“Einen besonderen Inquisitor hereticæ pravistatis in Regno Moldaviæ zu ernennen. Bulla d.5. Nov Julii 1446 in Farlatti Illyrico sacro T. IV, p. 70 ” (GM, S. 123)
“[...] nu este numele său Bogdan, precum să vede întru acest period adecă [spaţiu liber]” (IM, f. 70 ^r)	“[...] hat er den Namen Bogdan nicht, vermöge folgende Stelle: Quia cum magnificus Dominus Ion Petrus Woiewoda Terræ Moldaviensis fedem patris fui Stephani Woiewoda et fratris fui Ioannis Bohdani et nepotis fui Iohannis Stephani Woiewodæ nuper defuncti affectus ” (GM, S. 180)
“O alcătuii a lui din anul 1555 supţ Petru [spaţiu liber] să găsaşte în scrisorile lui Şardei pentru ghermani, tom 2, f. 1803” (IM, f. 82 ^r)	“Eine von ihm lateinisch verfasste Narratio de Morini quod Terovanam vocant, atque Hedini expugnatione, deque Proelio apud Rentiacum Ann. 1555 ist in Schardii Scriptoribus rer. Germ. T. II, p. 1803 eingedruckt” (GM, S. 207)
“îl vede însuş acest tetlu al său. [spaţiu liber]” (IM, f. 85 ^v)	“[...] durch den folgenden Titel: Ioh. Iacobus Heraclides Basilicus Despota Insularum Sami, Phari et Dorydis verus heres et Dominus regni Moldaviæ atque Palatinus finium terræ Transalpinensium vindex libertatis Patriæ. S. Sigleri Chronologiam rer. In Belii adparati ad. Hist. Hung., p. 84 ” (GM, S. 215)
“au priimit Moldova în titlu lor ca o ţară de clironomie a lor, care titlu [spaţiu liber]” (IM, f. 129 ^r)	“Die Moldau als ein ihnen gehöriges Erbland in ihren Titel. Dieser lautet in der Constitutione definitoria sacre angelicæ auratæ Constantinianæ militiæ, augusti ordinis, megalomartyris Georgii, Hamb. 1756, also: Joh. Rudolphus Cantacuzenus, Angelus, Flavius, Commenus, Valachia, Moldaviæ et Bessarabiæ dux, despota Pelloponensis, Thessaliæ, Macedonia, S.R.I. itrius que Pribiceps, Alhuta et Mehedinitiarum Ethnarcha, Marchio in Hylphow, Romanatz, Theleorman, Jalomicæ, Dembovicæ, Prahowæ, Argesi, Czerneck et Slatinæ, citra et ultra Danubii Ripas et Transalpinarum ner non Salinarum Theleg hæ hereditario Domino et Dynastæ, Comiti Epidauri, Corinthi et Apostolici Regni Hungariæ, Baroni in Mohyllow, Affumatz, Zeupoaghæ, utriusque Philipeshti, uterorumque // Fendorum, Territorium et possessionum allo dialum Serensis domus Cantecuzenæ per Ukraynam et Transylvaniam absoluto perpetuo Domino, Sac. Angel. Aur. Constantin Militiæ insignis ord. S. Mart. Georgii jure fanguinis hæreditarius Magister [...] ” (GM, S. 309–310)

Nemişescu follows step by step Gebhardi's texts and rarely intervened. On some occasions he eliminates

some words, due to negligence or in order to avoid tedious German expressions. For example:

“un alt ghet Dechebal” (IM, f. 3 ^v)	“ein anderer unternehmender Gethe” (GM, S. 7)
“era neplăcută petrecere” (IM, f. 6 ^v)	“der feste und unveränderliche Aufenthalt” (GM, S. 15)
“Încă un ținut din Ardeal” (IM, f. 14 ^r)	“eine hungarisch siebenbürgische Landschaft” (GM, S. 36)
“au îndreptat pe cumani la fugă” (IM, f. 15 ^r)	“verleitete die westlichen Kumanen zur Flucht” (GM, S. 39)
“trecînd Dunăre cu luntri și cu alt feli de vasă ” (IM, f. 15 ^r)	“[fuhren] auf Schiffen, Rähnen und Schläuche über die Donau” (GM, S. 39)
“atîța cumani încît au fost trebuință de au rînduit Papa un osăbit arhieru pentru cumani” (IM, f. 15 ^v)	“ Bekehrte Kumanen, daß der Pabst einen Bischof der Kumanen verordnete” (GM, S. 40)
“Însă acește fiind bogați și făcîndu-să apropiet ungurilor prin dare de aur” (IM, f. 16 ^f)	“Allein da sie reich waren und durch ihre Geldvorschüsse und ausländische Waaren sich unentbehrlich machten ...” (GM, S. 42)
“Însă aceste tocmele n-au putut să le îplinească cavalerii” (IM, f. 23 ^f)	“Diese Bedingungen konnten die Ritter wahrscheinlich nicht erfüllen” (GM, S. 59)
“cum că el au stăpînit pămîntul grecilor despre miazănoapte” (IM, f. 28 ^f)	“[...], daß er das Land der Griechen gegen Norden am schwarzen Meere ” (GM, S. 74)
“1768, 1769” (IM, f. 31 ^f)	“1768, 1769, 1770 ” (GM, S. 81)
“Valahie Mare” (IM, f. 32 ^v)	“Wallachia major, inferior five orientalis ” (GM, S. 85)
“dar și Iorga fu împins de Roman al doilé, feciorul lui Petru” (IM, f. 39 ^f)	“Aber dieser mußte // im elften Jahre seiner Regierung dem Sohne des Peters, Romanus II weichen” (GM, S. 100–101)
“în care hrisov să cheamă Ștefan” (IM, f. 45 ^v)	“in welcher er fidelis Sigismund genannt wird” (GM, S. 117)
“au făcut armenii și în orașale Moldovii fabrice de mătasă” (IM, f. 46 ^v)	“auch wohl [...] in ihren sieben moldauischen Städten Seidenwebereien angelegt” (GM, S. 120)
“pre cea mai bună cetate a Moldovii” (IM, f. 52 ^v)	“eine der besten moldauisch- hungarischen Festungen” (GM, S. 137)
“au trimes scrisoare cătră sultanul și cătră pașii cei mai de aproape” (IM, f. 60 ^v)	“bat schriftlich den Sultan und den nächsten türkischen Statthalter, nämlich den Bassa von Silitria, Messiched um Hilfe” (GM, S. 157)
“au indeplecat pe făciorul hanului” (IM, f. 68 ^v)	“ermunterte den ältesten Sohn des Chans” (GM, S. 176)
“le-au aflat mai cu greșală” (IM, f. 81 ^r)	“ unvollkommen und unrichtig waren” (GM, S. 205)
“pre toș[i] ostaș[i]i” (IM, f. 91 ^v)	“die ausländischen Besatzungen” (GM, S. 229)
“și pentru ca să-l poată amăgi, au pus pricină și s-au tot tras de la țăr murile Dunării înapoi” (IM, f. 104 ^v)	“um das letztere thun zu können, zog er sich unter einem scheinbaren Vorwandte so lange vom Donauufer zurück” (GM, S. 256)
“Iară cazacii nu le-au primit” (IM, f. 105 ^v)	“Diese verwarfen die Kosaken. Nicht aber die Moldauer ” (GM, S. 258)
“[prin îdemnarea lui] Șarban Cantacuzino” (IM, f. 131 ^v)	“auf Zurathen Serban Kantakuseno, des Woywoden der Walachei ” (GM, S. 314)
“au luat cu sine multe lucruri sfinte și vasă bisăricești” (IM, f. 134 ^v)	“nahmen viele Heiligthümer und Kirchengefäße, die die Moldauer sehr hoch schätzten ” (GM, S. 320)

In some cases, fragments are reduced, keeping the meaning intact, but deviating from the German syntactic structure:

“Însă poronca la aceste să nu vie de la Sighismund, ce de la craiul leșesc” (IM, f. 40 ^v).	“Doch sollte ihm der Befehl zukommen nicht vom Sighismund unmittelbar, sondern vom polnischen Könige zugefertigt werden” (GM, S. 104).
“au înduplecat craiul unguresc pe Ștefan de au făgăduit de va da Pocutia iarăș înapoi la leși” (IM, f. 65 ^r).	“Der polnische König verklagte den Woywoden bei dem Könige von Hungarn, als bei seiner Obrigkeit, und dieser bewegte ihn, zu versprechen, daß er Pokuce zurückgeben wolle” (GM, S. 167).
“Macșămilian au văzut dintru aceste scrisori cum că apucare lui Despot dă a nădăjdui o norocită urmare, însă cu toate aceste nu s-au înduplecat la cererea lui” (IM, f. 83 ^v).	“Aus diesen Briefen sah Maximilian, daß die Unternehmung sich auf eine sehr gute Hoffnung eines glücklichen Erfolgs gründe. Allein er fand es dennoch bedenklich, an selbigen Theil zu nehmen, und wies den Despoten für das erste ab” (GM, S. 210).
“cu craiul leșesc au înnoit legătura de ajutori și de preteșug” (f. 85 ^v).	“Der König von Polen erkannte den Despoten als Woywoden der Moldau und erneuerte das Hilfs- und Freundschaftsbündnis” (GM, S. 215).
“iar armenii, împotrivindu-să // dîrziei și sabiei lui, le-au răsipit pentru aceia doi tîrguri, anume Natu și Vaslui” (IM, f. 97 ^r –97 ^v).	“Die Armenier widerstanden erst seine Zumuthungen, nachher aber seinem Schwerte und seiner Fackel, und blieben ihren Glaubenslehren getreu, obgleich er 1570 zwo ihrer Städte, Natin und Vaslui zerstörte” (GM, S. 241).
“s-au întors înapoi împreună cu Caplan Pașa și au dat război cu biruință răscolnicilor și i-au sfirmat. Și supuind și orașul Iașii, s-au pus iarăș în stăpînire domnii” (IM, f. 127 ^r).	“[...] kehrte mit Kaplan Bascha im Anfange des nächsten Jahres 1672 zurück, schlug die Anführer bei Kischniou auf das Haupt, eroberte Jaschy und setzte sich wieder in den Besitz seines Fürstenthums” (GM, S. 306).
“au început a neg[u]țătorii cu pietri buni și au dăruit sultanului la tăere împrejur a fiului său o cișme de argint aruncătoare de apă foarte cu meșteșug lucrată.” (IM, f. 129 ^r).	“[...] einen Juwelenhandel angefangen hatte, schien sich ein ebenso großes Verdienst, um den Sultan durch einen künstlichen silbernen Springbrunnen erworben zu haben, den er dem Sultan bei dem Fest der Beschneidung seiner Söhne zum Geschenk brachte” (GM, S. 309).

With the exception of the last pages from Gebhardi's historical work, Nemișescu omits in few cases the long explanations of the German author. The analysis of these omitted fragments hasn't led us to a relevant conclusion regarding why these particular sentences were eliminated.

“să vede din războaiele lituanilor și a leșilor și din jaloba lui Uzbuc cătră Papa, anul 1240 ce au dat pentru leși și pentru unguri, că ar fi mergînd de ar fi prădînd peste hotar. Dl. Proc, f. 141” (IM, f. 32 ^v).	“siehet man aus den Heereszügen der Litthauer und Polen und an Usbecks bei dem Pabste 1240 angebrachten Klage, und die Polen und Hungarn über seine Grenzen streiften (Hern Pray Dssert. P. 141). Denn da die Litthauer niemals eher Widerstand fanden, als bis daß sie über den Don gekommen waren, auch 1398 eine besiegte tatarische Horde, die in der äussersten Provinz am Don sich aufgehalten hatte, mit sich über den Strom führten, so muß das tatarische Reich sich mit dem Ufer des Dons gegen Westen geendiget haben ” (GM, S. 86).
“iar țiganiii în limba lor să cheamă rom” (IM, f. 44 ^v).	“Ein Zigeuner heißt in der Moldau Roma. Und Herr Sulzer schlägt die Menge der Zigeuner in der Moldau und Walachei zusammen etwa 1000 Personen an ” (GM, S. 114).
“ca să urmeză la acest război pre o cale hotărîta” (IM, f. 63 ^v).	“Auf einem vorgeschriebenen Wege zu bleiben und zu Verhütung eines weiteren Mißverständnisses die Entscheidung der zwischen ihren Unterthanen entstehenden

Streitigkeiten gewissen Hauptleuten zu übertragen” (GM, S. 165).

“au ținut hătmanic pînă la anul 1683”
(IM, f. 130^r).

“und es [das Amt des Hetmans] bis 1683 geblieben ist. **Allein weder die Jahre noch die Bestellung zum Hetman überhaupt stimmt mit der Geschichte des kosakischen Staats überein. Denn die Kosaken unterwarfen sich 1669 der Pforte, behielten aber ihren Hetman Doroschensko, und da dieser im Jahr 1677 unter der russischen Hoheit trat, gab der Großsultan denen Kosaken, die ihm getreu blieben, den Georg Kiemieluiski zum Hetman. Dieser kämpfte drei Jahre mit dem Hetman, den der russische Zaar eingesetzt hatte, und kam endlich in einem Gefecht um das Leben. Die Ukraine wurde von den Türken schon 1677 verloren, und blieb bis auf einem polnischen kleinern Theil bei Rußland**” (GM, S. 311).

For the most part, Nemişescu is an invisible translator, according to Venuti’s definition, because he succeeds in conferring his translation the illusion of an autonomous text, domesticating or better said re-domesticating the Moldavian History for the Romanian readership. He is not always successful due to the linguistic limitations but also because of his wish to purify the Romanian language of Greek or Turkish words, introducing Neo-Latin neologisms. For the readers of that time this strategy would have had a foreignizing effect. Thus, Greek loans such as *arhistratig*, *politie*, *clironom*, *a clironomisi*, *diadoh*, *a metaherisi*, *evghenis*, *ipolipsis*, *pronomie*, *a sigurisipi*, alternate with Slavic loans, such as *crijaci*, *gubernie*, *cneaz*, *samoderjet* and *răscolnic*. But numerically the Neo-Latin neologisms, with various etymologies predominate: *armistiție*, *canțalarie*, *colonie*, *corespondenție*, *dialecturi*, *diplomă*, *gheneral*, *guardie*, *magazie*, *palatin*, *partezan*, *patrie*, *patrioți*, *privileghii*, *protecsie*, *răcomandație*, *răzidenție*, *sistimă*, *stemă*, *theatru*, *tiran* (Ursu, 1997, p. 16–17 and Bordeianu & Bordeianu, 2009, p. 7–15).

4. Conclusions

Istoria Moldovei represents an interesting example for the re-domestication of the Romanian history, by means of a translation of a prestigious German historiographical text, which added new data and a foreign perspective to the knowledge of the own national history. The self-image is intertwined with the external perspective of the other and the result is a natural combination between a fluent and familiar discourse with foreignizing elements that supplemented the standard discourse disseminated by the Moldavian historiographical tradition. The translation analysis illustrates that this mixture of familiar and foreign derives from the translation choices themselves, from text selection, as well as from introducing and/or eliminating passages. Furthermore, the linguistic choices that the translator, made consciously or not on several occasions, may be analysed also according to the translator’s intention to domesticate the source text and at the same time to force the linguistic limits, which were still fluent and ever changing at that time, in order to obtain a modern historiographical discourse that appealed to the German scientific authority that could legitimize an official discourse of nation emancipation and independence. But for that it would take some more decades.

Bibliography

- Baar, M. (2010). *From general history to national history: the transformation of William Guthrie’s and John Gray’s ‘A General History of the World’ (1736–1765) in Continental Europe*, in Stockhorst, S. (ed.), *Cultural Transfer through Translation. The Circulation of Enlightened Thought in Europe by means of translation*, Rodopi, Amsterdam, p. 63–82.
- Bordeianu, M. & Bordeianu, C. (2009). *Argument*, in “Ludwig Albrecht Gebhardi. Istoria politică a Dachiei și a neamului românesc. Tomul I”, edition, notes and glossary by M. Bordeianu and C. Bordeianu, Vasluiana 1998, Iași, p. 7–15.

- Chiriac, A. (2022). *The 'Entangled history' of historiography. 'Allgemeine Weltgeschichte' in its Romanian translation. Book circulation and knowledge transfer*, in Chiriac, A., Bruckner, A. et al. (eds), *Re-Configuring Romanian Culture on its Way towards Modernity. Romanian Translation Practice in the Age of Enlightenment (1770–1830)*, Hartung Gorre, Konstanz, p. 141–161.
- Dima, E. & Dima, G. (2016). *Traducători români și traduceri laice din secolul al XVIII-lea*, "Alexandru Ioan Cuza" University Publishing House, Iași.
- Lungu-Badea, G. (2014). *Rumänische Übersetzungen im 18. Und 19. Jahrhundert. Politische, sprachliche, ethische un ästhetische Problemstellungen*, in Schippel, L., Jeanrenaud, M. & Richter, J. (eds), „Traducerile au de cuget să îmblânzească obiceiturile...“ *Rumänische Übersetzungsgeschichte – Prozesse, Produkte, Akteure*, Editura Frank & Timme, Berlin, p. 33–60.
- Minuț, A. M. & Lihaciu, I. (2014). *Interpolarea ca strategie de traducere a Istoriei universale, adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi, versiune în limba română de Ioan Piuariu Molnar*, in Dima, E. & Corbea-Hoișie, A. (eds), *Impulsul Iluminismului în traduceri românești din secolul al XVIII-lea*, "Alexandru Ioan Cuza" University Publishing House, Iași, p. 91–136.
- Nida, E. (1964). *Towards a Science of Translating with Special reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*, E.J. Brill, Leiden, [Crossref](#).
- Ursu, N. A. (1997). *Ioan Nemișescu, autorul primei traduceri românești a operei lui Dimitrie Cantemir Descriptio Moldaviae*, in "Arhivele Moldovei", III–IV, p. 7–21.
- Ursu, N. A. & Ursu, D. (2004). *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare. Studiu lingvistic și de istorie culturală*, Cronica, Iași.
- Venuti, L. (2018). *The translator's invisibility. A History of Translation*, Routledge / Taylor & Francis, London / New York, [Crossref](#).
- Wiersing, E. (2007). *Geschichte des historischen Denkens. Zugleich eine Einführung in die Theorie der Geschichte*, Ferdinand Schöningh, Paderborn.